

A magyar könyvkiadás helyzete Szlovéniában

Zágorec-Csuka Judit

Egy kis földrajz, egy kis történelem

Dolgozatomban a szlovéniai magyar könyvkiadás alakulását szeretném felvázolni, miközben szűkebb pátriámhoz, a Muravidékhez kapcsolódó kiadástörténetről is szólok, példákkal illusztrálva a szlovéniai magyar irodalom, a szlovéniai magyar kisebbség és a könyvkiadás sokrétegű és sokszínű kapcsolatát. Előtte azonban szükségesnek tartom, hogy egy kis történelmi, földrajzi jellemzést adjak e térségről.

A szlovéniai magyarok a délvidéki magyarok legkisebb csoportját alkotják. Szlovénia 1991 óta önálló állam. A 2 milliós Szlovén Köztársaság lakosságának kb. 0,5%-a magyar. A szlovéniai magyar lakosság az ország északkeleti részében él, egy kb. 50 km hosszú és 3–15 km széles sávban, a szlovén-magyar határ mentén, Hodostól Pincéig. Az itt élő magyarokat „muravidéki magyarság” néven ismerik. A muravidéki magyarságnak további két cso-

portja van: az egyik a „lendvavidéki”, a másik az „őrségi” magyar tömb. A Lendva vidéki magyarok alatt a Dobronaktól Pincéig található falvak magyar lakosait értjük Lendva (egykor Alsólendva) központtal. Az őrségi települések az első világháború előtt Vas vármegyéhez tartoztak.

Elenyésző számban Szlovénia más területein is élnek még magyarok, elsősorban a városokban. A két legnagyobb lélekszámú szórványmagyarságot Murszombatban és Ljubljánában találjuk.

A muravidéki magyarság mintegy harminc település keretében él ma Szlovéniában, azon a területen, amely 1920 előtt a történelmi Vas és Zala vármegyék délnyugati részét képezte.

A Trianont követő években az irodalom és a könyvkiadás a magyar kisebbség nyelvi és kulturális identitásának megőrzésében meghatározóvá vált.

Az irodalmi élet a két világháború között termékenynek mondható volt, de a 2. világháborút követő években beszűkült. Az ötvenes években megal-

kult Muravidéken a Magyar Közművelődési Bizottság, mely az itteni magyar kisebbség első kulturális és érdekvédelmi szervezete volt. A közigazgatás átszervezésével a magyarság többségét felölelő lendvai járás a muraszombatihoz került, az átszervezések után magát a bizottságot is feloszlatták. Olyan korszak kezdődött, amikor a magyarság érdekeivel nem sokat törődtek. Egy folyamatosság nélküli földrajzi-települési alakzat közösséggé válása volt és maradt a tét a nyelv- és a kultúravesztés fenyegetésének árnyékában. Tény, hogy az 1974-es alkotmányban törvényi rangra emelkedtek a kisebbségi jogok, aminek következtében nemzetiségi öngazgatási érdekközösségek jöhettek létre. 1975-ben megalakult a Magyar Nemzetiségi Oktatási és Művelődési Érdekközösség, s ezzel a szlovéniai magyarság történetének új fejezete kezdődött el. Főleg a művelődés, a könyvkiadás, a falusi műkedvelő tevékenység és a hagyományörzés, továbbá a tömegtájékoztató terén értek el látványos eredményeket. Mára egy szlovén mintára kialakult kulturális autonómiáról beszélhetünk e térség esetében.

Jugoszlávia szétesése és a Szlovén állam létrejötte után, a muravidéki magyarságnak is hozzá kellett fognia az önmeghatározáshoz. Kulturális téren addig részét képezte a jugoszláviai magyar irodalomnak, amelynek csupán egyik részét jelentette a muravidéki régió irodalma, s többnyire a vajdasági árnyékában létezett. A változások után a muravidéki magyarság a földrajzi tájegységek és tájszólások, regionális tudatok, mentalitások, történelmi hagyományok által bonyolult módon tagolt új, önálló állam keretében találta magát. A területi sokféleségek egységében létező magyar irodalomnak olyan rendszere alakult ki a szlovéniai magyar irodalom és könyvkiadás esetében, amelynek legjellegzetesebb vonása a többszörös peremhelyzet.

Szükségessé vált, hogy a kisebbségi magyarság a történelmileg kialakult önkorlátozást, túlzott óvatosságot elutasítva, megteremtse azt a szellemi-lelki hátteret, amelyben a magyarság és az egyetemes magyarság támogatásával felelősséget vállal sorsának alakulásáért.

A rendszerváltás után az öngazgatási érdekközösségek egy része megszűnt, másik része átszerveződött. A lendvai és a muraszombati község nemzetiségi közösségeinek meghagyásával, az egységesítés szándékával alakult meg az integráló szerepet betöltő Muravidéki Magyar Nemzetiségi Öngazgatási Közösség. Ez az önkormányzati szintű szervezet látta el a művelődéssel, kulturális élettel kapcsolatos teendőket is. A nyolcvanas évekig a muraszombati Pomurska založba kiadó gondozásában jelenhettek meg a magyar írók művei. A könyvkiadással és az anyanyelv ápolásával kapcsolatos feladatokat az 1994-ben létrehozott Magyar Nemzetiségi Művelődési Intézet (MNMI) látja el.

Az intézet feladatkörébe tartozik a magyar könyvkiadásról való gondoskodáson túl a muravidéki magyar irodalom fejlődésének támogatása és más kiadókkal, szerkesztőségekkel való együttműködés. Állandósnak látszik, hogy évente kb. 5–10 többségében szépirodalmi, helytörténeti, néprajzi kötet kiadására vállalkozik. Az általában 800–1000 példányszámban megjelenő könyvek mintegy kétharmada fogy el a helyi olvasók és közgyűjtemények vásárlása útján, a többi példány irodalmi műhelyekbe kerül vagy propaganda célokat, a szerzők népszerűsítését szolgálja határon innen és túl.

1994 és 2000 között kétszáz könyv jelent meg az intézet gondozásában, ami a helyi viszonyok ismeretében szép eredménynek tekinthető. A könyveket Lendván a Bánffy könyvesboltban árulják, de Magyarországon és Szlovéniában is értékesítik.

Az anyanyelv szerepe

A kisebbségi irodalom elsődleges funkciója, hogy megőrizze, ápolja az anyanyelvet, az anyanyelvi kultúrát.

A muravidéki magyar irodalom más nyelvi és társadalmi közegben formálódott, mint a magyarországi, s eltérő jellegzetességei voltak, de a magyar kultúra része volt. Az 1961-es év mérföldkönek tekint-

hető, mert akkor adták ki e térség első magyar nyelvű könyvét, *Vlaj Lajos*: Versek c. kötetét.

A kisebbségi létformából következő alapkérdések irodalmi megfogalmazása a hatvanas évek végétől kezdődően mutatható ki a szlovéniai magyar irodalomban. Az íróknak tisztázniuk kellett viszonyukat az állami, hivatalos irodalom és a nemzetiségi irodalom között. Szlovén irodalmárok részéről megfogalmazásra került, hogy a nemzetiségi irodalom hídszerepet töltsön be a két nemzet, két nyelv, két irodalom között. Ez a közvetítő szerep kezdetben kultúrpolitikai tartalmú volt, amely mára már módosításra szorul. Mivel a szlovéniai magyar irodalom és a szlovén irodalom két kultúrát tud közvetíteni, s egymással bensőséges viszonyban vannak, ezért ma inkább a kultúraközvetítő kifejezés közelebbi megfogalmazás a lényegét.

A Szlovén Köztársaság 1991-es új alkotmányában biztosította az anyanyelvhasználat jogát a magyaroknak. Az alkotmány 11. szakasza úgy rendelkezik, hogy a nemzetiségileg vegyesen lakott Muravidéken a magyar a szlovénnel egyenrangú hivatalos nyelv.

Szlovéniában tehát a magyar nyelv szempontjából alkotmányos, jogi problémák nincsenek.

1956 óta az egyik szlovén nyelvű újság magyar nyelvű melléklettel jelent meg. 1958 óta pedig magyar nyelvű hetilapja és magyar nyelvű rádiózása van Muravidéknek. Az 1958–59-es tanévben bevezették az általános iskolai kéttannyelvű oktatást, később kéttannyelvű óvodákat is létrehoztak, 1981-ben Lendván megindították a kéttannyelvű középiskolát. Mariborban 1966 óta, Ljubljánában, 1982 óta működik magyar lektorátus. 1971 óta magyar tan széke is van a Maribori Egyetem Pedagógiai Karának. 1955 óta működik Lendván a magyarság vezető politikai testülete a Muravidéki Magyar Öngazgatási Közösség. A magyarságnak szép számban vannak saját kiadványai, főleg vers-, próza és helytörténeti kötetek, húsz év óta van saját anyanyelvű tévéműsora, jelenleg hetente két alkalommal.

1988-tól *Muratáj* címmel évente kétszer magyar nyelvű irodalmi, tudományos és kritikai folyóirat jelenik meg.

1997-ben Lendván megalakult a Szlovéniai Magyar Írók Társasága, mely a Magyar Nemzetiségi Művelődési Intézet keretén belül működik.

Az Intézet kiadói tevékenysége

A Magyar Nemzetiségi Művelődési Intézet (MNMI) 1996-ban öt könyvet adott ki (két szépirodalmi, két történelmi, egy mesekönyvet), 1997-ben négy könyvet jelentettek meg (két verseskötetet, egy helytörténeti és egy néprajzi tárgyú munkát). 1998-ban „Igét őrizve” címmel olyan antológia jelent meg, amelyben három költőnemzedék versei olvashatók (a szerzők közt található: Báti Zsuzsa, Bence Lajos, Göncz László, Halász Albert, Rozmán Erzsébet, Szúnyogh Sándor, Toplák József, Varga József, Valj Lajos, Zágorec-Csuka Judit). 1999-ben öt magyar könyv jelent meg, hagyományörző és néprajzi vonatkozásúak (kiemeljük Halász Albert: Jeles napok, népi ünnepek a Muravidéken c. kötetét), valamint a Maribori Egyetem Pedagógiai Karának Magyar Nyelv és Irodalom Intézete első önálló kiadványát, az Anyanyelv a kétnyelvűségben c. kötetet, s ugyancsak ebből az évből Varga József: Nyelvhasználat, névdivat c. tanulmánykötetét.

A Szlovéniai Magyar Írók szövetsége ugyancsak megalakulása óta támogatja színvonalas irodalmi művek megszületését és megjelentetését. A kiadott művek témája egyre sokszínűbb lesz, de az anyanyelv és az irodalom kultúraörző szerepe továbbra is elsődleges fontosságú maradt. A *Muratáj* c. folyóirat sokat tesz a kulturális sokszínűség érvényesüléséért, s nyitottságával óvja az irodalmat az elszigetelődéstől.

A kilencvenes években a megjelent könyvek példányszáma megsokszorozódott, s műfaji bővülést

is mutattak. Megszűnőben van a líra egyeduralma, előrelépés a gyermek- és ifjúsági irodalom megjelenése, de továbbra is hiányzik a nagyepika (regény) és a dráma. A műfaji bővüléssel együtt tematikai gyarapodás is megfigyelhető: a hiánypótló néprajzi munkákon (pl. Kerecsényi Edit, Halász Albert, Szabó Mária monográfiái) kívül egyháztörténeti művek (pl. Varga Sándoré), képzőművészeti esszékötetetek (Gábor Zoltáné, Zágorec-Csuka Judité), valamint filmelemzések (Hagymás Istváné) és egy népmese-gyűjtemény (Szúnyogh Sándoré) jelent meg.

A könyvkiadás alakulása napjainkban

Jelentős könyvészeti esemény volt 2000-ben a „Naptár” c. évkönyv 1960–2000 közötti negyven évét feltáró repertórium kiadása Farkas Brigitta összeállításában és a lendvai könyvtár gondozásában. A 210 oldalas repertórium fontos tájékoztató szerepet tölt be a helyismereti, helytörténeti tájékoztatásban. Az 1359 tételes összeállítás negyven év tudományos és kulturális életéhez ad háttérreljzot.

2001-ben jelent meg Göncz László: *A muravidéki magyarság 1918–1941 c. monográfiája*, melynek kiadását az anyaország Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériuma anyagilag is támogatta. A monográfiát recenzense, Szarka László olyan alapműnek tekintette, amely *„összegzi és rendszerezi mindazt az ismeretet, amely a szlovének és a magyarok által lakott Muravidéken és azon belül a magyar többségű határ menti sávnak a délszláv államhoz kerüléséről, a trianoni döntés előzményéről, alternatíváiról és következményeiről rendelkezésre állt”*.

2001-ben jelent meg Varga József: *A lendvai vár kapitánya c. regénye*, melynek kuriózuma, hogy a szerző számos hetési és Lendva vidéki néprajzi és történeti értéket örökített meg, s műve a Mura mentén élő magyar közösség önazonosságának újabb szépirodalmi bemutatása. Néprajzi ihletésű,

szépen illusztrált kiadvány az ugyancsak 2001-ben kiadott *Gyermekkorom faluja – forgácsok* Göncz János hetési képeiből c. album.

2002-ből Zágorec-Csuka Judit Gábor Zoltán festőművésztől készült monográfiáját emeljük ki, mint az év legszebbnek tartott muravidéki magyar könyvét. A kötet a festő életéről ad gazdagon illusztrált, szép kiállítású összefoglalást. Kiadását a szlovén és a magyar kulturális tárca egyaránt támogatta.

Az anyaországi szervezetek szerepe a szlovén könyvkiadásban

A határon túli magyar kisebbségek kulturális felemelkedése, össznmzetben történő szellemi felzárkózása Magyarország segítségével, sokoldalú támogatásával mehet végbe. A támogatás egyik hatékony formája a különböző alapítványi, pályázati céltámogatások biztosítása a térség kultúrájának bemutatása érdekében.

A kilencvenes évektől kezdve már jelentősnek mondható anyagi támogatások érkeztek az anyaországból a kisebbségi régiókba, s ezekből a támogatásokból a könyvkiadásra is jutott. Jelentős támogatást kaptak a Magyarok Világszövetségétől, a Magyar Nyelv és Kultúra Nemzetközi Társaságától, az Anyanyelvi Konferenciától, az Illyés Közalapítványtól, valamint a NKÖM Nemzeti és Etnikai Kisebbségek Főosztályától és a Határon Túli Magyarok Hivatalától.

A többség és a kisebbség viszonyát törvényszerűen meghatározza a kölcsönhatás jellege, ami sok esetben a nemzetiség rovására mehet (pl. spontán vagy a tudatosan irányított asszimiláció formájában).

A határon túli magyarok léhelyzetét tekintve a Szlovéniában kialakult viszonyok elfogadhatónak mondhatók. Ennek tudható be az is, hogy az értelmiségiek aránya a megelőző húsz évhez viszonyítva, kis mértékben, de emelkedett, bár a muravidéki magyarok létszáma a trianoni arányok kétötödé-

re esett vissza (s a burgerlandi magyarok után mára ez lett a második legkisebb létszámú magyar kisebbség). A támogatás egyik formája az volt, hogy a hetvenes évektől kezdve megteremtődtek a feltételei annak, hogy szlovéniai magyarok anyaországi képzőintézményekben tanuljanak.

Az új évezred globalizációs problémái az itt élőkben identitásuk újraértékelését vetették fel. Az identitás megerősítésében változatlanul a legfontosabb szimbólumrendszer az anyanyelv. A regionális kisebbségi magyar könyvkiadás folyamatai önnön kisebbségi helyzetükből adódóan sajátos részét jelentik a magyar könyvkiadásnak is, hiszen ezek a művek magyar nyelven íródtak, s nélkülük nem állhat össze a korszak magyar irodalmának és könyvkiadásának a teljes képe. A kilencvenes években az anyaországi és a szlovéniai magyar szervezetek közös erővel támogatták a könyvkiadást.

A szlovéniai magyar könyvkiadás természetesen nem kerülheti meg a jelenkori magyar kultúra által megfogalmazott kritikákat, még akkor sem, ha maga is tisztában van azzal, hogy számos esetben a művek nem feltétlenül hordozzák a legmagasabb művészi értéket.

A magyar-szlovén-anyaországi kapcsolatok

Egymás megbecsülésének szellemével jellemezhetőek a magyar-szlovén kapcsolatok. E kölcsönös elismerésen és érdeklődésen alapuló kapcsolat megteremtésében kiemelkedő, mondhatni apostoli szerepet töltött be Pável Ágoston, akinek nevéhez a szlovén irodalom magyar nyelven való megismertetése fűződik. „Szentül meg vagyok győződve, hogy a szellemi kapcsolatból kivirágzó kölcsönös megismerés és megértés javára lesz mindkét nemzetnek és kultúrának” – vallotta.

A szlovéniai magyarság budapesti bemutatkozása sorsesevény volt. Ezzel lassan megkezdődött az in-

tegrálódása saját anyaországi kultúrájába, irodalmába, s nemcsak elméletben, hanem gyakorlatban is.

A kilencvenes években már reális, probléma- és megoldásközpontú, az önanonosságot értékékként kezelő kultúrpolitika bontakozott ki. A könyvkiadás, irodalomszervezés terén megvalósított kölcsönös megismerési folyamatok következtében megindult a szlovéniai magyar irodalom kritikai recepciója, s irodalomtörténeti feldolgozása is. A kilencvenes évek megváltozott távlatai lehetővé tették, hogy a muravidéki szerzők ne csak helyi, hanem magyarországi lapokban, folyóiratokban is publikáljanak, író-olvasó találkozókön vegyenek részt határon innen és túl.

A magyar kisebbségi könyvkiadás a Szlovén Művelődési Minisztériumtól kapja az anyagi támogatást, pályázatok útján pedig az anyaországi intézményektől is. A problémát az okozza, hogy a muravidéki közösség elvárja az íróitól, hogy munkáik történeti szemléletűek legyenek, s hogy vállalják a nemzeti sorsot. A szakmának és az olvasóközönségnek viszont létezik egy másik rétege is, amely a hagyományos, konzervatív nemzettudatra épülő eszmei vonulattal szemben inkább az emberi individuumot és az alkotói önállóságot helyezné előtérbe, és ezt várná el a szlovéniai magyar könyvkiadástól is.

A szlovéniai magyar könyvek kiadói

Pomurska založba

A muraszombati Pomurska založba Könyvkiadót és könyvkereskedelmi vállalatot 1954-ben hozták létre, önálló vállalatként 1961-től működik. Tevékenységi körébe tartozott a muravidéki szlovén és magyar alkotók támogatása. A szlovén szerzők mellett ez a kiadó adta ki a hatvanas évektől a nyolcvanas évekig a muravidéki magyar szerzők munkáit

is. Hosszú évekig még a pécsi Jelenkor kiadóval is együttműködött.

Jože Ternar a kiadó igazgatója 1980-ban így fogalmazta meg szerepüket: *„Fejlődésének éveiben a Pomurska zalozba új feladatokat vállalt magára... egyik jelentős feladata: a Szlovéniában élő magyar nemzetiségű polgárok számára közvetíteni az aktuális társadalmi, politikai, gazdasági és egyéb irodalmat, a tankönyveket és szépirodalmi műveket saját irodalmi nyelvükön elérhetővé tenni, és ezzel serkenteni őket az önálló alkotásra. A magyar nemzetiség és a kétnyelvű iskola szükségletei is arra ösztönzik a kiadót, hogy állandóan szélesítse és gazdagítsa könyvkiadói programját.”*

A programszélesítés ellenére a hatvanas években azért akadtak problémák: elsősorban a megjelentetés költségeivel, másodsorban a magyar könyvek árusításával. Ezt a helyzetet így foglalta össze az igazgató: *„A kiadó a hatvanas években túlnyomórészt veszteséggel dolgozott. Sok könyv a raktáron maradt, mivel nem vásárolták őket. Főleg a magyar könyvekkel volt gond, amelyeknek nagy volt a megjelentetési költségük, alacsony volt a példányszámuk és így nem hoztak nyereséget. A kis dotációból viszont a kiadó nem fedezhette a magas előállítási költségeket. Ez a helyzet a hatvanas évek végéig tartott, amíg a Pomurska zalozba meg nem jelentetett néhány jó áron árulható, de értékes szépirodalmi művet, köztük Jókai Mór: Zlati človek – Arany ember c. művét szlovén nyelven. (Jože Ternar, 1980.)*

A kiadó az első időkben azt tekintette egyik feladatának, hogy megismertette a Mura szlovén partjain fekvő terület történetét az országban élőkkel, ezért a szlovén könyvek között már egy-két magyar könyv is megjelent. 1954-ben még csak egy magyar könyvet adtak ki 2500 példányban, 1963-ban már 18 könyv került ki a Pomurska nyomdájából 58 ezer példányban. A kezdeti időkben kétnyelvű magyar szerkesztők hiányában az újvidéki Forum és a budapesti Európa Kiadó segített a magyar könyvek megjelentetésében. A hetvenes években a muravi-

déki nyomdához kapcsolódott a kiadó, s így kiadói, nyomdai, könyvkereskedelmi feladatokat tudott betölteni. A kiadó gyarapodását, erősödését mutatja, hogy a nyolcvanas évekre már négy saját könyvárusító boltja volt. Elkezdődött a megjelentett művek hatásosabb bemutatása, marketingje is. 1978-ban a könyvterjesztéssel foglalkozó dolgozók összefogásával megalakult a könyvkereskedők tanácsa. Erre az időre tehető, hogy a kiadó országos szinten elismert kiadóvá vált.

Egyaránt nyitott volt a szlovén, a jugoszláv és a magyar kultúra irányában, mert felismerte annak fontosságát, hogy meg kell menteni a feledéstől a kultúrtörténeti, szociográfiai, gazdasági és nemzetpolitikai hagyatékot. Első gyűjteményes sorozata a Domača književnost c. sorozat volt, amelynek keretén belül muravidéki szerzők munkáit jelentették meg, de más szlovén szerzők is bekerültek. Híres sorozata volt a Panonika (a Muravidék etnográfijáról, művészettörténetéről, szociográfiai helyzetéről készültek monográfiák), valamint a Sozvočje–Összhang c. sorozat. Ebben a sorozatban jelent meg a Naptár c. magyar nyelvű almanach 1960-tól évente rendszeresen, biztos fórumot teremtve a magyar szerzőknek. Emlékezetes volt a Tavaszvárás címmel 1975-ben kiadott első versantológia is. Ezt követően egymás után jelentek meg az első kötetes szerzők verseskönyvei, valamint prózai művek is, amelyek visszamenőleg is igazolták a Sozvočje–Összhang c. sorozat fontosságát. Jože Hradil véleménye szerint a szimbolikus cím kifejezi a magyar nyelvű alkotómunka lehetőségét és a Magyarországon megjelent irodalmi alkotások megismerésének lehetőségét is. A magyar klasszikusok és a kortárs írók lelkiismeretes fordítása hamarosan kellemes, de mindenekelőtt hasznos feladatává vált a kiadónak. A magyar irodalom értékei ugyanis többé-kevésbé ismeretlenek voltak a szlovének előtt, vagyis olyan nevek, mint Petőfi Sándor, József Attila, Weöres Sándor, Jókai Mór, Mikszáth Kálmán, Móricz Zsigmond, Németh László és mások, akiknek

értékei a nyelvi és egyéb akadályok dacára, az európai irodalom tartozékai.

A sorozat népszerű volt a szlovén olvasók között is. A budapesti Európa Kiadóval való munkakapcsolat következtében fellendült a fordítói munka, amelynek eredményeképpen olyan szlovén művek jelentek meg a magyar könyvpiacra, mint Prešeren válogatott művei, Oton Županičič költészetéből készült válogatás, valamint Ivan Cankar, Matej Bor, Miško Kranjec, Kajetan Kovič, Ciril Kosmač és mások munkái.

A világ irodalmi terméséről a Mostovi és a Helikon c. sorozatok kötetei adtak képet. Népszerű sorozata volt a kiadónak a Mavrica is, amely inkább a kevésbé értékes, de népszerű művekkel látta el az olvasókat.

A Szlovéniai Magyar Írócsoport (1989–1997)

A Pomurska založba Kiadóval elégedetlen, s ezért a kiadóval szakító írók új kiadói csoportot hoztak létre Szlovéniai Magyar Írócsoport (ill. Muravidéki Magyar Írócsoport) néven a szlovéniai magyar irodalom kiadására. Megjelentették a Muratáj c. folyóiratot, a Naptár c. évkönyvet és egyéb szépirodalmi munkákat. 1995-től a kiadói munkákat a Magyar Nemzetiségi Művelődési Intézet, az érdekvédelmi teendőket pedig a Szlovéniai Magyar Írók Társasága vette át.

A Szlovéniai Magyar Írók Társasága (1997–)

Tizenhárom szlovéniai magyar író és költő létrehozta érdekvédelmi szervezetüket, mely szervezetileg az MNMI-hez tartozik, de kollektív tagja a Magyar Írószövetségnek is. Könyvesboltjuk, a Bánffy Magyar Könyvesbolt 1998. március 15-én nyílt meg Lendván. A könyvesbolt lehetővé tette a szlovéniai magyar könyvterjesztés és irodalmi, közösségi élet megerősítését. A könyvesboltban magyar nyelvű könyvek és folyóiratok között válogathattak az érdeklődők, alkalmanként rendezvényeken, író-olvasó találkozókon vehettek részt.

A Top-Print Grafikai Stúdió és Könyvkiadó

1997-ben nyílt meg a grafikai stúdió és kiadó Halász Albert vezetésével. Magánvállalkozásnak indult, elsősorban az MNMI megrendeléseit teljesítve (eredménye: Zágorec-Csuka verseskötete, Szűnyogh Sándor néprajzi kötete). Egy év múlva *Studio Artisra* változtatott névvel, a könyvkiadást is megtartva, de kibővített szolgáltatási körrel folytatták munkájukat a grafikai tervezés, térképészet, fordítás területén. Vállalták számítógépes adatok CD-ROM archiválását, számítógépes nyomtatást, szkennelést, adatmásolást, fordítást, lektorálást, s kiadtak egy saját hirdetési újságot is a magyarlakta területeken. A magánvállalkozásban működtetett kiadó nem volt hosszú életű, nem tudta kinőni magát nagy kiadóvá, részben személyi okok miatt, de alapvetően a kiadó megélhetéséhez szükséges könyvtermelés hiánya miatt.

Franc-Franc Könyvkiadó Kft.

1992 januárjában alakult meg a muravidéki szlovén kultúra és könyvkiadás támogatására. Alapítói Feri Lainšček és Franci Just. Sorozatokat, szépirodalmat, helytörténeti munkákat adtak ki, éves átlagban 10–15 könyvet, átlagosan 500–1500 példányban.

Működését a Szlovén Művelődési Minisztériumtól kapott pályázati támogatás is segíti.

2002 sikerkönyve például a szlovénra fordított Márai-kötet, A gyertyák csonkig égnek volt (az Új hidak Magyarországgal c. sorozatban), s kiadták szlovénul Zágorec-Csuka egyik verseskötetét is.

Illusztráció, tipográfia, könyvművészet

A szlovéniai magyar könyvkultúrában a könyvek illusztrálásának igénye mindig jelen volt, de a körülményektől függően változó színvonalú produktumokban valósult meg. Ha az elmúlt közel negyven

év termését végignézzük, látható, hogy születtek igényes megjelenésű, nagyon szépen illusztrált könyvek is. A közelmúltban megjelent közel száz magyar könyvnek kb. a harmada illusztrált (ez az arány figyelhető meg az erdélyi, kárpátaljai, szlovákiai és vajdasági könyvkultúrában is).

A hatvanas évekre a fekete-fehér tusábrázolás (Gábor Zoltán festőművész, Gálics István grafikus munkái) volt jellemző, majd a hetvenes évek pangása után, a nyolcvanas években a hatékony intézményi támogatások következtében változatosabb tipográfiájú és illusztrált könyveket adtak ki, úgy, hogy szinte minden évben készült egy különlegesen „szép” kötet is. Nem mindennapi illusztrációnak számítanak Czimmermann Toplák János nyolcvanas években készült haiku-zen rajzai, képvers-illusztrációi, melyekben a szöveg és kép teljes harmóniája figyelhető meg.

Az átütő változást a kilencvenes évek hozták meg, amikor a muravidéki magyar könyvkiadásban egymásra találtak a szerzők, kiadók, technikai szerkesztők, nyomdászok. A Studio Artis nevű, már említett magánkiadóban és grafikai stúdióban pl. Halász Albert saját illusztrációival látta el a könyveket, kollégája, Hagymás István pedig fotóillusztrációkat készített a magyar könyvek díszítésére. A Pomurska založbatól való elválás után egy-két magyarországi kiadó is részt vállalt a nyomdai munkákból, pl. a győri Hazánk Kiadó. A fűzött könyvek mellett megjelentek az igényesebben tervezett és kötött, kemény címlappal készült könyvek. A kilencvenes évektől lehetőség nyílt arra, hogy magyarországi képzőművészeti iskolákban tanulhassanak az érdeklődők, ami hosszú távon ígéretes lesz a muravidéki könyvkultúra fejlesztése szempontjából.

Irodalom

- ÁCS Margit: Kölcsönös garancia. In: Pannon Tükör, 6. évf. 2001. 1. sz. január-március, 9-15.p.
- BENCE Lajos: Harmincéves a magyar könyvkiadás a Muravidéken. In: Muratáj, 1991. 80-82.p.
- BENCE Lajos: A szlovéniai magyarság. www.hhrf.org/prominoritate/1966/osz03.htm
- BOKOR József: Anyanyelv a kétnyelvűségben. Maribori Magyar Intézet, MNMI, Maribor, Lendva, 1999. 7.p.
- CZINE Mihály: recenzió Bence Lajos: Szíves szívtelen c. verseskötetéhez. Murska Sobota, Pomurska založba, 1981. [Fülszöveg]
- GUTTMAN Miklós: Anyanyelvünkért. Bevezető. Murska Sobota, Pomurska založba, 1983.
- GÖNCZ László: Zsiga Tibor: Muravidéktől Trianonig. Lendva, MNMI, 1996. 6-7.p.
- GÖNCZ László: Varga József: Nyelvhasználat, névdivat. Lendva, MNMI, 1999. [a könyv szórólapja]
- KIRÁLY M. Judit: Hang a Kárpát-medencében, kapcsolat itthon. In: Népujság, 2003. január 16. 9.p.
- KOCSIS Gyula: Naphívogató. Utószó. Murska Sobota, Pomurska založba, 1974. 54.p.
- MAJDÁN János: Göntér János: Dobronak. Múlt és jelen a határ mentén. Lendva, MNMI, 1998. 6-7.p.
- RUDAS Judit: Irodalom és kulturális identitás a Muravidéken napjainkban. In: Muratáj, 2002. 57.p.
- POMOGÁTS Béla: A magyarságtudat védelme - kisebbségben. In: Muratáj, 34-40.p.
- SZÉKELY András Bertalan: Magyar-szlovén kapcsolatok. In: Társadalmi Szemle, 1996. 5. sz. 64-65.p.
- SZÉKELY András, Bertalan: Varga Sándor. A szlovéniai magyarok műkedvelő tevékenysége 1920-1970. Lendva, MNMI, 1995. 7.p.
- SZIJÁRTÓ Imre: Igék a megmaradásért. Jegyzetek a szlovéniai magyar irodalomról. In: Tiszatáj, 2002, 7. sz. 9.p.
- VARGA József: A Petőfi Kultúrkör jegyzőkönyve. Lendva, 1970. április 12.
- ZÁGOREC-CSUKA Judit: Mégis harangoztak. In: Népujság, 1999. június 3.

A Pomurska založba Kiadónál 1945 után megjelent magyar könyvek jegyzékét nem itt, hanem a cikk on-line változatának függelékében közöljük.

Címe: <http://www.ki.oszk.hu/kf/index.html>

NAPILAPOK

HETILAPOK

HAVILAPOK

**IDŐSZAKI
KIADVÁNYOK**

TERJESZTŐK

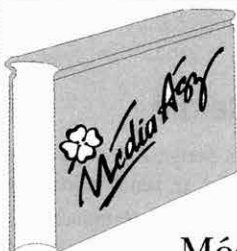
**TELEKOM-
MUNIKÁCIÓ**

**KÖZTERÜLETI
REKLÁMOK**

**ELADÁSHELYI
REKLÁMOK**

**KIÁLLÍTÁSOK ÉS
VÁSÁROK**

**ÜGYNÖKSÉGEK,
NYOMDÁK,
KIVITELEZŐK**

HIRDETÉSI ENCIKLOPÉDIA

Média Hirdetési Árak és Szolgáltatások
23. kiadás 2003. szeptember

HAZÁNK EGYETLEN MÉDIA-ADATTÁRA
félévente bővítve és aktualizálva

KÖNNYEN KEZELHETŐEN

900 oldalon több mint 4000 média adatai
10 tartalomjegyzék és 4 regiszter segítségével

ÁTFOGÓAN

médiaadatok + média-adatbanki jelentések
kivitelezők minden szakterületről
szövetségek és újságírók részletes adatai

BARÁTSÁGOS ÁRON

könyv 1 Ft-os médiánkénti áron
CD 0,5 Ft-os médiánkénti áron
ingyenes faxbanki és felvilágosítási lehetőségek

Megrendelhető

S&S Karakter Kft.® • 1055 Bp. Honvéd u. 40.

Telefon: 302-7288, 301-0239 Fax: 475-0803

E-mail: mediaasz@vnet.hu